

๑๑๒๓๘๖๒๕๘



รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อพฤติกรรมการรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัย  
ของประชาชนในชุมชนแออัดคลองเตย กรุงเทพมหานคร

A Causal Model of Household Environment and Sanitation Behaviors of People  
in Khlong Toei Community, Bangkok

บังอร ฉางทรัพย์  
ฉัตรปวีณ์ จรัสรวาวัดน์  
สมศักดิ์ นัคลาจารย์  
ทวีศักดิ์ กสิผล  
สำออง วณิชชาพลอย  
ภาสินี สงวนสิทธิ์

การวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปีการศึกษา 2550



ชื่อเรื่อง : รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อพฤติกรรมการรักษาสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยของประชาชนในชุมชนแออัดคลองเตย กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัย : บังอร ฉางทรัพย์  
ฉัตรปวีณ์ จรัสรวาวฒน์  
สมศักดิ์ นัคลาจารย์  
ทวีศักดิ์ กสิผล  
ลำอาง วณิชชาพลอย  
ภาสินี สงวนสิทธิ์

สถาบัน : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปีที่พิมพ์ : 2552

สถานที่พิมพ์ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

แหล่งที่เก็บรายงานฉบับสมบูรณ์ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

จำนวนหน้าของงานวิจัย : 171 หน้า

คำสำคัญ : ชุมชน คลองเตย การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ที่พักอาศัย รูปแบบ

ลิขสิทธิ์ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

### บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการรักษาสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยของประชาชนในชุมชนแออัดคลองเตย กรุงเทพมหานคร 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการรักษาสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องและ 3) พัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรักษาสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยของประชาชนในชุมชนแออัดคลองเตย กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นประชาชนที่พักอาศัยในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร ระหว่างเดือนตุลาคม 2550 ถึงเดือนมีนาคม 2551 ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการแบบหลายขั้นตอน การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้แบบสอบถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแอลฟาของครอนบัทระหว่าง 0.60-0.92 ประกอบด้วยข้อคำถาม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรักษาสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัย ได้แก่ อายุ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม การสนับสนุนทางสังคม ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกด้านสุขภาพ ความรู้ การรับรู้ ความตั้งใจในการมีพฤติกรรม และพฤติกรรม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์อิทธิพล



ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า

- 1) ค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกรรมการรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัย ของประชาชนในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X} = 54.07$ )
- 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนด้านสุขภาพ ความรู้ การรับรู้ ( $p < 0.001$ ) และความตั้งใจในการมีพฤติกรรม ( $p < 0.01$ )
- 3) ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อพฤติกรรมกรรมการรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ภายหลังจากปรับแก้ มีค่าไคสแควร์ ( $\chi^2$ ) เท่ากับ 3.32 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 5 ความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.65 ค่าดัชนีบอกความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีบอกความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.99 ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.00 และค่าขนาดตัวอย่างวิกฤติ (CN) เท่ากับ 2267.87 จากโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ แสดงให้เห็นว่า อายุ การสนับสนุนทางสังคม ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนด้านสุขภาพ และความตั้งใจในการมีพฤติกรรมส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมกรรมการรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัย โดยปัจจัยที่ศึกษาร่วมกันทำนายความแปรปรวนของพฤติกรรมกรรมการรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยได้ร้อยละ 13

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้มีการดำเนินการจัดโปรแกรมในรูปแบบปฏิบัติการโดยเน้นการสนับสนุนทางสังคมและเสริมสร้าง ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนด้านสุขภาพ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร มีพฤติกรรมกรรมการรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยดีขึ้น สำหรับผู้ที่วิจัยในเรื่องที่ใกล้เคียงกันควรศึกษาปัจจัยอื่นที่มีความเกี่ยวข้องให้มากขึ้น



**Research Title** : A Causal Model of Household Environment and Sanitation Behaviors of People in Khlong Toei Community, Bangkok

**Researchers** : Bangon Changsap  
Chatpawee Jarachvarawat  
Somsak Nakhaklajarn  
Taweesak Kasiphol  
Samang Wanidchaphloi  
Pasinee Sanguansit

**Institution** : Huachiew Chalermprakiet University

**Year of Publication** : 2009

**Publisher** : Huachiew Chalermprakiet University

**Source** : Huachiew Chalermprakiet University

**Number of Pages** : 171 pages

**Keywords** : Community, Khlong Toei, Environment and Sanitation, Household, Model

**Copyright** : Huachiew Chalermprakiet University

### **Abstract**

The purpose of this research were to 1) evaluate the household environment and sanitation behaviors of people in Khlong Toei community, Bangkok 2) determine the relationship between household environment and sanitation behaviors and the related factors and 3) develop a causal model toward household environment and sanitation behaviors of people in Khlong Toei community, Bangkok

The sample of this study comprised of 500 people living in Khlong Toei community, Bangkok, during October 2007 to March 2008. Multistage Sampling technique was used and data collection was done by a questionnaires with the alpha Cronbach reliability between 0.60-0.92 that was assessed on factors associated with household environments and sanitation behaviors : age, socioeconomic status social support, internal-external health locus of control, knowledge, perception, intention to practice and to practice behaviors. Percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient and path analysis were used for statistical analysis.



The results of this study could be conducted as follow:

1) The mean score of the household environment and sanitation behaviors of people at Khlong Toei community, Bangkok, was in a middle level,  $\bar{X} = 54.07$ .

2) Factors significantly related to household environment and sanitation behaviors were internal-external health locus of control, knowledge, perception ( $p < 0.001$ ) and intention to practice behaviors ( $p < 0.01$ ).

3) The modified causal relationship model of household environment and sanitation behaviors were fitted to the empirical data with a chi-square of 3.32,  $df = 5$ ,  $p = 0.65$ ,  $GFI = 1.00$ ,  $AGFI = 0.99$ ,  $RMSEA = 0.00$  and  $CN = 2222.67$ . The model reveal that the factors affected both direct and indirect to household environment and sanitation behaviors were age, social support, internal-external health locus of control and intention to practice. The model accounted for 13 percent of the variance on household environment and sanitation behaviors.

The researcher suggested that the action programme focus on social support and internal-external health locus of control reinforcement should be applied to encourage household environment and sanitation behaviors of people in Khlong Toei community and others communities in Bangkok. For the resemblance researcher should have to study the other variables that be concerned.



## กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ดีเป็นเพราะได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินการด้านต่างๆ เป็นอย่างดี นอกจากนี้ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความกรุณาตรวจเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร. เอื้อมพร ทองกระจาย คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ได้แก่ ดร. รัชณี นามจันทร์ ผู้ช่วยคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ ดร.ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม และ ดร.วรพจน์ กนกกันทพงษ์ อาจารย์ประจำคณะสาธารณสุขศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ที่กรุณาช่วยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ซึ่งแบบสอบถามบางส่วนต่อเนื่องมาจากงานวิจัยที่ผู้วิจัยเคยดำเนินการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเลขานุการมูลนิธิดวงประทีป (ครูประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ) ที่สนับสนุนการดำเนินการวิจัย ทั้งด้านบุคลากร และข้อมูล ขอขอบคุณคุณครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลดวงประทีป โรงเรียนริมคลองวัดสะพาน โรงเรียนชินหยกฮั้งกงฮัก สถานรับเลี้ยงเด็กบ้านเทพ โรงเรียนศุภนิรมลน้ำใจ คณะกรรมการชุมชน และมูลนิธิสันติสุข ที่ช่วยอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี และสุดท้ายขอขอบพระคุณประชาชนในชุมชนที่ศึกษา ทั้ง 20 ชุมชน ที่กรุณาให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม และให้ความร่วมมือในงานวิจัย จนทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

คณะผู้วิจัย



# สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
สมมุติฐานการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	7
คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ.....	10
ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	14
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	15
2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง .....	18
ชุมชนแออัด / ชุมชนแออัดคลองเตย.....	18
การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม / การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมที่พังกาอาศัย.....	26
แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	37
ทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ.....	37
ทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม.....	44
ทฤษฎีความเชื่ออำนาจภายใน-นอกตนด้านสุขภาพ.....	53
ทฤษฎีความตั้งใจในการปฏิบัติ.....	56

## สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	
<b>วิธีดำเนินการวิจัย</b> .....	62
วิธีการวิจัย.....	62
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	63
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	64
ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย.....	76
4	
<b>ผลการวิเคราะห์ข้อมูล</b> .....	79
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	81
ตอนที่ 2 ค่าสถิติพื้นฐานของปัจจัยที่ศึกษา.....	85
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ศึกษา.....	91
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์โมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อ พฤติกรรมการรักษาสุขภาพibalสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัย.....	95
5	
<b>สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ</b> .....	105
สรุปผลการวิจัย.....	106
การอภิปรายผล.....	108
ข้อเสนอแนะ.....	137
<b>บรรณานุกรม</b> .....	138
<b>ภาคผนวก</b> .....	152
ก ข้อมูลทั่วไปและแผนที่ชุมชนคลองเตย.....	153
ข แบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัย.....	158
ค ประวัติย่อผู้วิจัย.....	169



## สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแยกตามลักษณะทางชีวสังคม.....	82
2	ค่าสถิติพื้นฐานของปัจจัยที่ศึกษา.....	86
3	ค่าสถิติพื้นฐานของปัจจัยสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม.....	88
4	ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรการสนับสนุนทางสังคม.....	89
5	ค่าสถิติพื้นฐานขอตัวแปรย่อยการรับรู้เกี่ยวกับการสุขภาพาลสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัย	90
6	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างปัจจัยที่ศึกษา.....	92
7	แสดงค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบความกลมกลืนของโมเดลตามภาวะสันนิษฐาน และโมเดลที่ปรับแก้แล้วกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของเส้นทางความสัมพันธ์เชิงเส้น...	96
8	แสดงผลการวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ค่าอิทธิพลรวม ค่าอิทธิพลทางอ้อม และค่าอิทธิพลในทางตรง ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมกรรมการรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัย.....	100



## สารบัญรูปภาพ

รูปที่	หน้า	
1	แสดงโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อพฤติกรรม การรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่พกอาศัยตามภาวะสันนิษฐาน.....	17
2	“แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ” ที่ใช้ทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรค.....	41
3	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ หรือ ความตั้งใจปฏิบัติพฤติกรรม.....	60
4	โมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อพฤติกรรมการรักษาสุขภาพ สิ่งแวดล้อมที่พกอาศัยตามภาวะสันนิษฐาน.....	98
5	โมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อพฤติกรรมการรักษาสุขภาพ สิ่งแวดล้อมที่พกอาศัยตามข้อมูลเชิงประจักษ์.....	99